

2022-05-16

Kulturdepartementet, Dnr Ku2020/02393

Remissvar angående slutbetänkandet Rätt mottagare – Granskning och integritet (SOU 2021:99)

Folkets Hus och Parker är en riksorganisation med ca 500 medlemsföreningar i hela landet som utgör viktiga mötesplatser för föreningsliv, offentliga och privata aktörer. Medlemsföreningarna bedriver publika kulturverksamheter inom scenkonst, konserter, konstutställningar och biografverksamhet.

Våra medlemmar har också ett särskilt demokratiskt uppdrag när det gäller mötesfriheten, genom upplåtande av allmänna samlingslokaler. Dessa lokaler utgör i sig en demokratisk infrastruktur, för olika former av möten och andra aktiviteter inom det samlade civilsamhället runt om i hela landet.

Verksamhet inom Folkets Hus och Parker utgår från principen om allas lika värde, vilket bland annat tagit sig uttryck i ett aktivt ställningstagande i form av en lokaluthyrningspolicy.

Sammanfattande synpunkter

Den frihet och bredd av åsikter som idag finns representerade inom civilsamhället, är en grundsten i en hållbar demokrati och en styrka som måste försvaras.

En utbyggd statlig kontrollapparat är i sig inte till gagn för en utveckling av demokratin. Det är mycket viktigt att hitta en rimlig balansgång, mellan viljan att kontrollera offentliga medel, i förhållande till civilsamhällets autonomi, individers integritet och människors rätt att organisera sig.

Folkets Hus och Parker vill därför sammantaget mana till försiktighet och understryka vikten av att ha med de två perspektiven laglighet och lämplighet, när det gäller kontrollfunktioner i förhållande till civilsamhället.

Demokrativillkor i förhållande till uppdraget att tillhandahålla allmänna samlingslokaler

Folkets Hus och Parkers beskrev i sitt tidigare remissvar angående SOU 2019:35 "Demokrativillkor för bidrag till civilsamhället", den särskilda situation som gäller för allmänna samlingslokaler, angående tillämpning av demokrativillkor för verksamheten, i förhållande till rätt att uppbära bidrag.

Ett statligt bidrag till allmänna samlingslokaler fördelas av Boverkets med stöd av förordningen (2016:1367) om statsbidrag till allmänna samlingslokaler. Syftet med bidraget är bland annat att tillgodose föreningslivets behov av lokaler för sin verksamhet och att förverkliga centrala demokratiska mål i samhället.

För att få bidrag måste samlingslokalorganisationen uppfylla förordningens demokrativillkor, det vill säga i sin verksamhet respektera demokratin idéer, inklusive principerna om jämställdhet och förbud mot diskriminering. Men den nuvarande definitionen av allmän samlingslokal saknar i sin tur ett tydligt demokrativillkor. Det kan uppfattas som att definitionen av en allmän samlingslokal, innebär att den måste kunna nyttjas opartiskt av alla på orten, oavsett hyrestagarens värdegrund.

Flera av våra medlemmar har utifrån det argumentet också nekats kommunalt bidrag, då de antagit Folkets Hus och Parkers lokaluthyrningspolicy. Mot bakgrund av ovanstående ansåg Folkets Hus och Parkers att de vore bra med ett förtydligande när det gäller definitionen av en allmän samlingslokal ur ett demokratiskt perspektiv, för att undvika en fortsatt osäkerhet i bidragsgivningen.

Vikten av ett självständigt civilsamhälle, för en levande demokrati

När det gäller de mer principiella frågorna om integritet och kontroll, delar Folkets Hus och Parker de synpunkter som förts fram från en mängd olika ideella organisationer och den samlade folkbildningen. Samstämmigheten är här väldigt tydlig när det gäller vikten av att kontrollen inte blir så omfattande att den riskerar att motverka en levande demokrati. Ett självständigt föreningsliv måste tillåtas att ifrågasätta och utmana, utifrån den grundläggande rätten till yttrandefrihet.

För att framgångsrikt värna demokratin och inkludera fler medborgare i ett aktivt samhällsbygge, måste våra medlemsföreningar inom folketshus- och parkrörelsen uppmuntras att engagera människor som av olika anledningar känner sig marginaliserade i dagens samhälle. Vi, liksom folkbildningen och övriga organisationer inom civilsamhället, måste våga gå i dialog och kunna ta debatt om grundläggande värderingar.

Demokrativillkoren får inte leda till exkludering och beröringsskräck, när det gäller vissa grupper i samhället. Därför är det extra viktigt inte skapa kontrollsystem som leder till att det etablerade civilsamhället drar sig undan de svåra, men för demokratin så avgörande samtalen.

Laglighet innebär inte alltid lämplighet

Även kontrollåtgärder som inte är grundlagsstridiga, kan innebära ett betydande inskränkande av civilsamhällets autonomi och därmed vara mycket olämpliga. Allmänhetens intresse av insyn i statligt finansierad verksamhet måste ställas mot varje enskild deltagares rätt till skydd för sin personliga integritet.

Initialt goda intentioner att begränsa granskningen till enskilda individer som är misstänkta för brott eller oegentligheter kan snabbt förändras till en bredare kontroll av medlemmar och deltagare som på lösa grunder misstänkliggörs och därför fräntas möjligheten att få bidrag för sin föreningsverksamhet.

Vi har under de senaste åren sett oroande tendenser på att frågor om demokrativillkor börjat användas för att stoppa bidrag till föreningar på väldigt lösa grunder. Det är av yttersta vikt att konsekvenserna av tillämpningen av demokrativillkoren inte blir att civilsamhällets demokratifrämjande arbete hämmas på grund av rädsla för att förlora ekonomiskt bidrag.

Kontrollsystemet riskerar också att få oproportionerliga konsekvenser om en paraplyorganisation exkluderas från statsbidrag på grund av agerandet av en enskild företrädare i en lokalförening.

Risk för ökad byråkrati, mer administration och ökade kostnader för civilsamhället

Folkets Hus och Parker vill även på samma sätt som andra organisationer inom civilsamhället, också uppmärksamma att utredningen har omfattande resonemang om offentlighet, sekretess och dataskydd gällande känsliga personuppgifter men inte gör någon analys av hur insamlingen av dessa uppgifter förhåller sig till grundlagen, bland annat regeringsformens förbud mot åsiktsregistrering i 2 kap 3 §. Även yttrandefrihetsgrundlagen ger medborgarna långtgående rättigheter att uttrycka tankar, åsikter och känslor som inte får inskränkas av annan lagstiftning.

Det är angeläget att staten i sitt värn av demokratin inte inför åtgärder och strukturer som riskerar att undergräva medborgarnas grundlagsskyddade rättigheter. Frågan om att undvika åsiktsregistrering eller inskränkningar av yttrandefriheten i arbetet med lagstiftning kring demokrativillkor, kräver en mer noggrann analys.

Vid sidan av de demokratiska riskerna med en ökad kontroll av medlemmar och deltagare inom civilsamhällets organisationer, delar Folkets Hus och Parker också det som förts fram från många andra organisationer när det gäller risk för ökad byråkrati, administration och merkostnader för det ideella föreningslivet. Detta har beskrivit väl av andra remissinstanser och Folkets Hus och Parker instämmer här i det som förts fram från bland annat LSU, Forum och Studieförbunden.

För Riksorganisationen Folkets Hus och Parker

Calle Nathanson
vd